

Factsheet

ECHA-13-GF-06-NL

Informatie voor partijen die betrokken zijn bij contractuele overeenkomsten voor loonfabricage.

Loonfabrikant volgens de REACH-verordening

Om zakelijke redenen (bijv. economisch voordeel, concurrerend blijven, logistiek) kan een bedrijf ertoe besluiten om (een aantal van) zijn productiebewerkingen uit te besteden aan een derde partij. De aard van zulke contractuele overeenkomsten tussen bedrijven wordt beschreven met een uitgebreide terminologie. “*Loonfabrikant*” is een van de meest gebruikte termen voor de beschrijving van een tweede bedrijf dat een activiteit ten behoeve van een eerste uitvoert waarbij de activiteit vervaardiging (fabricage) is. De activiteit wordt dienovereenkomstig beschreven als *loonfabricage* en is in de chemische industrie een gebruikelijke praktijk. De REACH-verordening kent geen specifieke voorwaarden voor loonfabricage. Desalniettemin kunnen loonfabrikanten verplichtingen hebben die onder de verordening vallen.

Het doel van dit factsheet is uitleg van het concept van een *loonfabrikant* en de verantwoordelijkheden die hij

volgens de REACH-verordening kan hebben. In dit document worden ook in het kort relevante REACH-vereisten beschreven. Bovendien wordt een eerste advies gegeven over hoe naleving ervan kan worden vergemakkelijkt voor loonfabrikanten en voor bedrijven die contracten tot loonfabricage met derden afsluiten.

Overeenkomsten tot loonfabricage kunnen sterk verschillen qua bereik en procedures. Het wordt sterk aanbevolen dat zulke overeenkomsten expliciet de REACH-verplichtingen behandelen ten aanzien van fabricageactiviteiten binnen de EU – minimaal de registratieverplichting. Bepalingen ten aanzien van eigendomsrecht van gegevens, toekomstige bijwerkingen, verantwoordelijkheid voor samenstelling en verstrekking van veiligheidsinformatiebladen (SDS's), alsook andere relevante REACH-verplichtingen, dienen in de contractovereenkomsten duidelijk te worden omschreven. Ook verplichtingen die onder de

overeenkomst vallen ten aanzien van correcte indeling, verpakking en etikettering van de stoffen of mengsels, dienen volgens de CLP-verordening in de overeenkomsten te worden omschreven.

WIE IS LOONFABRIKANT?

Een *loonfabrikant* is doorgaans een bedrijf dat productiediensten levert (voor een vergoeding) aan een ander bedrijf, op basis van een leveringscontract voor die diensten. De volgende termen worden ook gebezigd om zulke activiteiten te omschrijven:

- **uitbestede fabrikant;**
- **derde dienstverlener;**
- **fabrikant van chemische stoffen op maat;**
- **leverancier van buitendiensten;**
- **contractfabrikant.**

WAT IS LOONFABRICAGE?

Loonfabricage impliceert dat er verwerking van materialen plaatsvindt. De diensten van de loonfabrikant kunnen bijvoorbeeld omvatten:

- vervaardiging van een stof;
- formulering;
- menging;
- scheiding;
- destillatie;
- centrifugering;
- een combinatie van bovenstaande.

De uitbestedingsoperaties kunnen gepaard gaan met opslag of distributie, maar deze maken zelf geen deel uit van de loonfabricage.

Loonfabricage-overeenkomsten kunnen per geval wezenlijk verschillen.

BETROKKEN ACTOREN

Bij een loonfabricage-overeenkomst zijn twee partijen betrokken:

- **het bedrijf dat de loondienst uitbesteedt** ("de afnemer", ook wel "de

opdrachtgever" genoemd), die mogelijk grondstoffen, informatie over chemische processen en noodzakelijke instructies levert;

- **de loonfabrikant** (dienstverlener), die (afhankelijk van de situatie) infrastructuur, noodzakelijke apparatuur, bedieningspersoneel en technische ondersteuning levert.

In het algemeen beschikt de afnemer gewoonlijk over de procestechnologie en de knowhow, alsook over het/de eindproduct(en). Dit feit onderscheidt een loonfabricage-overeenkomst van een standaard-toeleveringscontract.

WAT ZIJN DE VERPLICHTINGEN VAN DE LOONFABRIKANT VOLGENS REACH?

Stofregistratie

Er komt in de REACH-verordening geen definitie van een loonfabrikant voor. De verordening geeft geen specifieke regels of voorwaarden voor deze actor. Voor de doeleinden van REACH dient een loonfabrikant derhalve op dezelfde wijze te worden beschouwd als elke andere binnen de EU gevestigde **fabrikant** die aan de definitie van artikel 3, onder 9, van REACH voldoet, d.w.z. als:

- een in de Gemeenschap gevestigde natuurlijke persoon of rechtspersoon die in de Gemeenschap een stof vervaardigt,

waarbij de activiteit van **vervaardiging** in artikel 3, onder 8, wordt gedefinieerd als:

- productie of extractie van stoffen in natuurlijke toestand.

Volgens artikel 6, lid 1, van REACH dient elke fabrikant in de EU die een stof in hoeveelheden van 1 ton of meer per jaar vervaardigt of invoert, de stof te registreren, tenzij specifieke vrijstellingen van toepassing zijn¹. Dit met inbegrip van stoffen op zich, in mengsels of stoffen in voorwerpen waarvan het de bedoeling is dat ze onder normale of voorspelbare gebruiksomstandigheden vrijkomen.

¹ Raadpleeg voor meer informatie over vrijstellingen van REACH-voorwaarden de paragrafen 2.2.2, 2.2.3 en 2.2.4 van het [Richtsnoer voor registratie](#).

Indien aan bovengenoemde criteria voor registratie is voldaan, heeft **de loonfabrikant de registratieverplichting volgens REACH**, ondanks het feit dat de afnemer in het bezit is van de grondstoffen, de intellectuele eigendom en het/de eindproduct(en).

Over de vraag **wie de administratieve last zou moeten dragen** van registratie en de daaraan verbonden kosten, moet tussen de twee actoren overeenstemming worden bereikt. Het kan zijn dat de loonfabrikant niet in staat is om zulke kosten op zich te nemen. Ook kan het zijn dat het bedrijf dat de loondienst uitbesteedt de controle over de registratie wil houden, omdat het vaak de registratiegegevens en vertrouwelijke bedrijfsinformatie over de stof en het gebruik ervan beheert.

Zolang dit niet in strijd is met de verplichtingen van de fabrikant volgens REACH, kunnen op enigerlei wijze praktische regelingen tussen beide partijen worden getroffen die voor beide partijen bevredigend zijn. De afnemer kan bijvoorbeeld besluiten het registratiedossier samen te stellen en de registratiekosten op zich te nemen. Ook kan er een contractuele overeenkomst tussen de afnemer en de contractfabrikant zijn die de gegevenseigendom dekt en bepalingen bevat waarbij één of beide partijen zich ertoe verbinden de ander te compenseren voor verlies, schade of wettelijke aansprakelijkheid die uit de overeenkomst zouden kunnen voortvloeien. Omdat de omstandigheden van loonfabricage van bedrijf tot bedrijf verschillen, moet ieder scenario per geval worden beoordeeld, om zo praktische oplossingen mogelijk te maken. Opgemerkt wordt dat een herziening en bijwerking van het registratiedossier nodig kan zijn na een verzoek daartoe van de autoriteiten of als gevolg van nieuwe informatie die beschikbaar is gekomen. Beide partijen dienen vooraf duidelijk vast te leggen hoe te handelen wanneer zulke bijwerkingen nodig zijn. Naast de registratieverplichting worden in de REACH-verordening nog andere verantwoordelijkheden gedefinieerd voor fabrikanten waar contractfabrikanten aan zullen moeten voldoen. In de volgende paragrafen worden een aantal van deze verplichtingen uitgelegd.

Loonfabricage en stoffen die aan beperkingen onderhevig zijn

Indien de loonfabrikant is gecontracteerd voor het vervaardigen van een stof, moet hij zich er ook van vergewissen of vervaardiging, in de handel brengen of gebruik van deze stof niet in strijd is met [bijlage XVII](#) (*Beperkingen op de vervaardiging, het in de handel brengen en het gebruik van bepaalde gevaarlijke stoffen, mengsels en voorwerpen*) van de REACH-verordening.

Zie voor meer informatie over beperkingen het [Richtsnoer voor het opstellen van een bijlage XV-dossier voor beperkingen](#). Ook wordt aanbevolen de rubriek [Beperking](#) op de ECHA-website te bezoeken.

Loonfabricage en autorisatiebepalingen

De autorisatievereisten kunnen van toepassing zijn op de stoffen die door de loonfabrikant worden gebruikt (d.w.z. in het proces gebruikte grondstoffen). Deze informatie dient door de leverancier van de stof te worden vermeld, doorgaans in het veiligheidsinformatieblad (SDS). Staat de stof op de lijst van [bijlage XIV](#) van de REACH-verordening (*Lijst van autorisatieplichtige stoffen*), dan dient de loonfabrikant te checken of hij een autorisatieaanvraag voor gebruik ervan moet indienen. Is autorisatie voor dit specifieke gebruik echter toegekend aan een actor eerder in de toeleveringsketen (bijv. de afnemer), dan kan de loonfabrikant daarvan profiteren (op voorwaarde dat hij de stof gebruikt volgens de voorwaarden van een autorisatie die aan een actor eerder in de toeleveringsketen is verleend).

Raadpleeg voor meer informatie over het autorisatieproces het [Richtsnoer voor het opstellen van een autorisatieaanvraag](#) en [Vragen en antwoorden over autorisatieaanvragen](#). Ook wordt aangeraden het onderdeel [Autorisatie](#) op de ECHA-website te bekijken.

Vereisten voor veiligheidsinformatiebladen (SDS's)

Artikel 31, lid 1, van de REACH-verordening, vereist dat de **leverancier** van een stof of een mengsel een veiligheidsinformatieblad verstrekt dat opgesteld is volgens bijlage II van REACH, indien:

een stof:

- voldoet aan de criteria voor indeling als gevaarlijk overeenkomstig de Verordening voor indeling, etikettering en verpakking van stoffen en mengsels (CLP-verordening); **of**
- persistent, bioaccumulerend en toxisch (PBT), dan wel zeer persistent en sterk bioaccumulerend (zPzB) is volgens de criteria van bijlage XIII van the REACH-verordening; **of**
- opgenomen is in [de kandidaatslijst](#) voor stoffen waarvoor mogelijk een vergunning vereist is.

of een mengsel:

- voldoet aan de criteria voor indeling als gevaarlijk overeenkomstig de Richtlijn inzake gevaarlijke preparaten²;

Een leverancier wordt in artikel 3, onder 32, van REACH gedefinieerd als "elke fabrikant, importeur, downstreamgebruiker of distributeur die een stof, als zodanig of in een mengsel, of een mengsel **in de handel brengt**". Wat betreft de REACH-definitie van het in de handel brengen ("*het aan een derde leveren of beschikbaar stellen, ongeacht of dit tegen betaling dan wel om niet geschiedt*"), kunnen stoffen (of mengsels) die door de contractfabrikant beschikbaar worden gesteld aan de afnemer (d.w.z. de derde partij) worden beschouwd als in de handel gebracht. Derhalve is de loonfabrikant de leverancier van een stof (of mengsel) en is de afnemer of een downstreamgebruiker van de afnemer de ontvanger. De loonfabrikant is dus formeel aansprakelijk voor verstrekking van het SDS voor de stof(fen)/mengsel(s) die hij voor de afnemer vervaardigt. Indien tussen de partijen overeengekomen, kan de samenstelling van het SDS echter worden uitgevoerd door de afnemer.

Merk op dat zelfs indien de stof niet is ingedeeld als gevaarlijk, of als niet is voldaan aan de voorwaarden van artikel 31 voor verstrekking van een SDS, de leverancier onder bepaalde omstandigheden de ontvanger wellicht andere informatie moet verstrekken overeenkomstig artikel 32 van de REACH-verordening.

² Merk op dat vanaf 1 juni 2015 ook het criterium voor mengsels op de CLP-Verordening gebaseerd zal zijn.

Raadpleeg voor meer informatie over voor welke stoffen en mengsels SDS's moeten worden verstrekt en door wie, het [Richtsnoer voor het samenstellen van veiligheidsinformatiebladen](#).

Verplichting tot bewaren van informatie

Net als elke andere binnen de EU gevestigde fabrikant, is een loonfabrikant volgens artikel 36 van REACH verplicht om alle informatie die hij nodig heeft om zijn verplichtingen krachtens REACH te vervullen, te verzamelen en beschikbaar te houden.

De loonfabrikant moet op verzoek van (inspecterende/handhavende) autoriteiten of ECHA naleving van REACH aan kunnen tonen. Afhankelijk van de door loonfabrikant verleende dienst, kan de verzameling van zulke informatie variëren. Voor loonfabrikanten die de vervaardiging uitvoeren zoals gedefinieerd in REACH, kan deze informatie bijvoorbeeld omvatten:

- SDS's van stoffen/mengsels die voor de afnemer zijn vervaardigd en aan de afnemer of aan derden beschikbaar zijn gesteld;
- SDS's van stoffen/mengsels die door de afnemer aan de loonfabrikant beschikbaar zijn gesteld;
- registratienummers van alle vervaardigde stoffen (mits daarvoor registratie vereist is);
- alle overige informatie die aan de afnemer of aan derden beschikbaar is gesteld conform de vereisten van artikel 32 van REACH;
- rekeningen en betalingsbewijzen betreffende kosten voor registratie van vervaardigde stof(fen);
- kopie van het looncontract;
- de loonfabrikant moet ook de hoeveelheid van elke stof die hij vervaardigt kunnen documenteren.

VERTROUWELIJKHEID

Loonfabricage-overeenkomsten kunnen vertrouwelijk zijn. Met name de afnemer wil wellicht niet dat de identiteit van de loonfabrikant bij zijn eindafnemers bekend

wordt, of onthullen dat er andere contractfabrikanten zijn die namens hem optreden.

Zijn beide actoren binnen de EU gevestigd, dan kan de afnemer gebruik maken van de mogelijkheid die hem geboden wordt door artikel 4 van REACH (*Algemene bepaling*) en als een **vertegenwoordiger van een derde partij** (TPR – Third Party Representative) optreden bij discussies met andere registranten binnen het informatie-uitwisselingsforum voor stoffen (SIEF) over een geleidelijk geïntegreerde stof. De loonfabrikant zou de afnemer als TPR kunnen aanstellen. In dit geval zal de identiteit van de registrant (d.w.z. de loonfabrikant) tijdens het informatie-inwinningsproces niet door ECHA aan fabrikanten of importeurs worden onthuld. Als TPR zal de afnemer een zichtbare deelnemer zijn bij elke SIEF-bespreking over de desbetreffende individuele stoffen. Bij het sluiten van SIEF-overeenkomsten en overeenkomsten voor toegang tot gegevens dient echter de status van de TPR in overweging te worden genomen. Er moet voor worden gezorgd dat de feitelijke registrant (d.w.z. de loonfabrikant), die door de TPR wordt vertegenwoordigd, ook zelf toestemming krijgt om de gegevens in de gezamenlijke registratie te raadplegen.

Bovendien moeten beide partijen van de loonfabricage-overeenkomst in gedachte houden dat wanneer de afnemer als TPR optreedt, hij (net als alle TPR's) geen stof kan registreren ten behoeve van het bedrijf dat hij vertegenwoordigt (d.w.z. de loonfabrikant). In zulke gevallen dient de registratie zelf door de loonfabrikant te worden uitgevoerd (namens hemzelf). De rol van de TPR beperkt zich tot anoniem blijven tijdens de SIEF-besprekingen (zodat andere SIEF-leden niet weten wie de feitelijke fabrikant is). De (loon)fabrikant blijft wettelijk de registrant.

Bij opstelling van een registratiedossier kan de registrant (loonfabrikant) om vertrouwelijkheid ten aanzien van bepaalde informatie in het SDS (zoals de bedrijfsnaam) verzoeken om verspreiding van informatie uit het registratiedossier door ECHA te voorkomen. Deze mogelijkheid wordt geboden door artikel 119, lid 2, onder d), van de REACH-verordening. De registrant dient een verantwoording te overleggen waarom publicatie van deze informatie zijn commerciële belangen of de commerciële

belangen van enige andere betrokken partij zou kunnen schaden. Het feit dat de registrant niet als rechtstreekse leverancier optreedt en een TPR heeft aangewezen, is een ondersteunende factor in deze situatie. Zo'n verzoek om vertrouwelijkheid dient vergezeld te gaan van de overeenkomstige vergoeding volgens bijlage IV van de Verordening inzake vergoedingen. De verantwoording zal door ECHA worden beoordeeld aan de hand van artikel 119, lid 2, van de REACH-verordening. Wanneer de verantwoording als geldig wordt aanvaard, zal de desbetreffende informatie niet door ECHA worden onthuld bij de verspreiding van informatie uit registratiedossiers of voor het delen van gegevens.

Raadpleeg voor verdere instructies paragraaf 4.3.4 van de [Handleiding voor het indienen van gegevens Deel 16 – Verzoeken om vertrouwelijkheid](#).

Raadpleeg voor meer informatie over aanwijzing van een TPR, verplichtingen aangaande gezamenlijk gebruik van gegevens en SIEF-vorming, het [Richtsnoer gezamenlijk gebruik van gegevens](#).

Het kan ook voorkomen dat de loonfabrikant buiten de EU gevestigd is en de afnemer binnen de EU. In zo'n situatie is de afnemer een **importeur** en kan hij in deze rol de stof registreren³. Zo bezit de afnemer zowel het registratiedossier als het beheer van de registratie.

Een andere optie zou kunnen zijn om de afnemer als **enige vertegenwoordiger** (OR) van de niet in de EU gevestigde loonfabrikant aan te wijzen. Merk op dat artikel 8, lid 3, van de REACH-verordening vereist dat de niet in de EU gevestigde fabrikant (d.w.z. de contractfabrikant) alle importeur(s) in de EU binnen dezelfde toeleveringsketen over de aanwijzing van de enige vertegenwoordiger informeert (dan zouden zij weten wie de niet in de EU gevestigde loonfabrikant is). Dit probleem doet zich echter niet voor als de afnemer als een exclusieve importeur optreedt.

Een niet in de EU gevestigde fabrikant kan slechts één enige vertegenwoordiger per stof

³ Voor de niet in de EU gevestigde loonfabrikant is registratie van een stof geen optie, omdat alleen een in de EU gevestigde rechtspersoon een stof volgens REACH kan registreren.

aanwijzen. Een enige vertegenwoordiger kan verscheidene niet in de EU gevestigde fabrikanten van dezelfde gegeven stof vertegenwoordigen, maar zou dan de stof afzonderlijk moeten registreren voor elke rechtspersoon die hij voor die stof vertegenwoordigt (d.w.z. door voor elke rechtspersoon die hij vertegenwoordigt afzonderlijke UUIID's te creëren en voor elk van die rechtspersonen een afzonderlijke registratie in te dienen). Dit maakt het aanwijzen van een enige vertegenwoordiger door de niet in de EU gevestigde loonfabrikant gecompliceerder wanneer de niet in de EU gevestigde contractfabrikant een aantal verschillende stoffen voor verscheidene afnemers vervaardigt.

Raadpleeg voor meer informatie over het aanwijzen van een enige vertegenwoordiger en zijn rol en plichten volgens REACH paragraaf 2.1.2.5 van het [Richtsnoer voor registratie](#).

VERANDERING VAN LOONFABRIKANT

Een bedrijf dat zich van loondiensten bedient, dient zich bewust te zijn van de wettelijke consequenties van verandering van loonfabrikant naar een ander bedrijf (ander orgaan).

Ingevolge artikel 22, lid 1, onder a), van REACH moet elke verandering van identiteit van een registrant aan ECHA worden gemeld. Indien de verandering ook een verandering van rechtspersoonlijkheid van de registrant betreft, leidt dit tot de noodzaak tot het bijwerken van het registratiedossier en betaling van een bijwerkvergoeding volgens Verordening (EG) nr. 340/2008⁴ (de verordening betreffende vergoedingen).

Besluit het bedrijf dat zich van loondiensten bedient om de loonfabricage naar een ander bedrijf over te hevelen, dan kan dit niet simpelweg als een verandering van rechtspersoonlijkheid worden behandeld, tenzij er sprake is van een juridische band tussen de oude en de nieuwe rechtspersoon. Daarom zou in zo'n geval een nieuwe **registratie, vergezeld van de bijbehorende vergoeding**, vereist zijn.

⁴ Zoals gewijzigd door Uitvoeringsverordening (EU) nr. 254/2013 van de Commissie van 20 maart 2013.

Een nieuwe registratie, vergezeld van de bijbehorende vergoeding, kan ook vereist zijn als er sprake is van een verandering van een niet in de EU gevestigde loonfabrikant die een enige vertegenwoordiger heeft aangesteld. In zo'n geval is het hetzij de in de EU gevestigde importeur hetzij een nieuwe enige vertegenwoordiger die door de niet in de EU gevestigde loonfabrikant is aangesteld die dient te registreren.

Indien de nieuwe loonfabrikant (of de desbetreffende nieuwe enige vertegenwoordiger of importeur) de eerste fabrikant (of importeur) is van een geleidelijk geïntegreerde stof in een hoeveelheid tussen 1 en 100 ton per jaar (en de stof niet is ingedeeld als CMR-categorie 1 of 2, of als zeer toxisch voor in het water levende organismen, die in het aquatisch milieu op lange termijn schadelijke effecten kan veroorzaken (R50/53) volgens Richtlijn 67/548/EEG⁵), kan hij nog profiteren van "late" preregistratie tot en met 31 mei 2017, binnen 6 maanden van de eerste vervaardiging in een hoeveelheid van 1 ton of meer per jaar. In deze mogelijkheid is voorzien in artikel 28, lid 6, van de REACH-verordening. Merk op dat late preregistratie niet van toepassing is op niet-geleidelijk geïntegreerde stoffen.

Voor meer informatie over verandering van rechtspersoon wordt aanbevolen om [REACH-IT Gebruikershandleiding voor de industrie Deel 17 – Wijziging van rechtspersoon](#) te raadplegen. Deze handleiding voorziet in een algehele context voor verandering van rechtspersoon, geeft een definitie voor een aantal sleuteltermen en een samenvatting van de plichten van bedrijven met betrekking tot naamsveranderingen en veranderingen van rechtspersoonlijkheid. Ook wordt daarin een beschrijving gegeven van het gebruik van die functionaliteiten die voor het bedrijfsleven zijn vereist om te voldoen aan de REACH-verordening wanneer een bedrijf van rechtspersoon verandert. Raadpleeg voor

⁵ Richtlijn 67/548/EEG is vervangen door Verordening (EG) nr. 1272/2008 (de CLP-Verordening). Richtlijn 67/548/EEG zal volledig worden ingetrokken met ingang van 1 juni 2015. Tot dan zijn er overgangsbepalingen van kracht overeenkomstig artikel 61 CLP. De verwijzing naar indeling die in deze tekst voorkomt, geldt voor het concept van geharmoniseerde indeling van stoffen zoals genoemd in deel 3 van bijlage VI van de CLP-Verordening en voor onafhankelijke indeling overeenkomstig artikel 4 van de CLP-Verordening.

specifiekere instructies over hoe een verandering in rechtspersoon te rapporteren [Wegwijzer 8: Wijzigingen in de identiteit van rechtspersonen melden](#).

WAAR KAN IK VERDERE INFORMATIE EN ONDERSTEUNING VINDEN?

Nationale REACH-helppdesks bieden praktisch advies in de nationale talen: <http://www.echa.europa.eu/nl/web/guest/support/helpdesks/national-helpdesks>

Brancheorganisaties verschaffen vaak ook informatie en ondersteuning aan hun leden.

LINKS NAAR GERELATEERD MATERIAAL

[REACH-verordening](#) (EG) nr. 1907/2006

[CLP-verordening](#) (EG) nr.1272/2008

[Verordening inzake de vergoedingen \(EG\) nr. 340/2008](#) zoals gewijzigd door [Uitvoeringsverordening \(EU\) nr. 254/2013](#) van de Commissie van 20 maart 2013.

[REACH-richtsnoer](#): dit onderdeel van de ECHA-website is een centraal toegangspunt voor een algemeen en gedetailleerd technisch advies over REACH.

[Beknopt richtsnoer](#): dit onderdeel van de ECHA-website bevat een reeks verkorte versies van de REACH-richtsnoeren om de door ECHA gepubliceerde volledige richtsnoeren toegankelijker te maken voor het bedrijfsleven.

[Factsheet richtsnoer](#) en [Vraagbaak](#) (veelgestelde vragen) kunnen worden gevonden in de rubriek "ondersteuning" van de ECHA-website.

Voor de huidige veelgestelde vragen over loonfabricage (per juli 2013) zie: [link veelgestelde vragen](#).

Europees Agentschap voor chemische stoffen
2013